

УДК 821.161.2:050(477.51)

DOI 10.31654/2520-6966-2020-14i15f-100-49-64

О. М. Капленко

доцент кафедри української літератури, методики її навчання та журналістики
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Українська література на сторінках часопису "Література та культура Полісся"

Стаття присвячена системному огляду літературознавчих праць, об'єктом дослідження яких є твори української літератури на сторінках збірника "Література та культура Полісся". Огляд видань за тридцять років його існування дозволяє застосувати ті критерії внутрішньої класифікації, які націлені на максимально систематизовану інтерпретацію об'єкта дослідження.

Відтак, у статті здійснено насамперед хронологічний огляд досліджень, який демонструє охоплення усіх періодів історії української літератури – від давнього періоду до сучасного літературного процесу. Широкий спектр аналітичного зацікавлення поєднано із застосуванням новітніх методологій аналізу літературного твору.

Окремо простежено логіку стимулювання дописувачів шляхом формування тематичних збірників, що є гідною реакцією на актуалізацію інтересу до постаті того чи іншого письменника у контексті ювілейної дати.

Виявлено, що значний доробок науковців присвячено компаративним дослідженням, метою яких є виявлення міжлітературних зв'язків на основі зіставлення творів та явищ національних письменств одного чи різних історичних періодів.

Потужною складовою успішного функціонування збірника є можливість апробації власного потенціалу у контексті різноманітних наукових чи навчально-методичних проєктів. Ідеться про дослідження, які афішують монографічні праці; про публікації, пов'язані із темами дипломних, магістерських чи дисертаційних робіт; про розвідки, покликані поглибити осмислення тієї дисципліни, викладання якої здійснює автор.

Пізнавальною є також рубрика "Рецензії", де міститься підбірка фахових оцінок актуальних сьогодні літературознавчих праць. Саме тут зустрічаються "горизонти очікування" реципієнта та дослідника, оприявнюється авторська інтенція та рівень аналітичного осмислення.

Усі ці аспекти формують предметне уявлення про науковий імідж та потужний потенціал збірника.

Ключові слова: "Література та культура Полісся", збірник, українська література, літературознавчий дискурс.

Потужний літературознавчий, мовознавчий, історіографічний та культурологічний дискурс на сторінках часопису "Література та культура Полісся" за тридцять років існування збірника заслуговує на окремий огляд, осмислення внутрішньої логіки розгортання його складових та усвідомлення його внеску у процес формування вітчизняного культурного продукту.

Предметна локалізація на опублікованих дослідженнях з української літератури дозволяє застосувати ті критерії внутрішньої класифікації, які націлені на максимально систематизовану інтерпретацію об'єкта дослідження.

Уже первинний тематичний огляд літературознавчих досліджень дає реципієнтові базове уявлення про наявний потужний корпус імен письменників та літературних феноменів, а також осмислення базових тенденцій вітчизняного літературного процесу та застосування новітніх методологій аналізу літературного твору. Хронологічно охоплені усі періоди розвитку української літератури, а також усна народна творчість. Подамо презентативний корпус наукових розвідок за окремими періодами.

Так, наукове осмислення *фольклорного матеріалу* здійснено у статтях С. Пономаревського "Сучасний фольклор Чернігівського Полісся і пісенність релігійного спрямування" (вип. 8); П. Кобернюка "Українське кобзарство в оцінці прогресивних учених та діячів культури" (вип. 8); Ф. Євсєєва "Фольклор Лівобережного Полісся у контексті східнослов'янських етнокультурних взаємин" (вип. 9) та ін. Ці розвідки не є випадковими, адже постали у результаті потужного наукового інтересу, суголосного або темі дисертаційного дослідження, або змістові лекційного курсу тощо.

Феномен давньої літератури (XI–XVII ст.) репрезентований публікаціями таких дослідників, як Е. Лимар "Філософські засади творчості Л. Барановича" (вип. 8); Л. Малахатко "Гіпотетичний автор "Слова про похід Ігорів" (вип. 19); І. Козлова "Язичницькі мотиви в "Слові о полку Ігоревім" (вип. 19); цілим рядом публікацій Т. Сидоренко "Місцеві дослідники творчості Івана Величковського" (вип. 6), "Образ Ісуса Христа в поезії Івана Величковського" (вип. 19), "Поетичне Чотири-Євангеліє та інші Новозавітні книги від Івана (Величковського)" (вип. 23), "Українське літературне бароко: художньо-стильові та образно-тематичні домінанти" (вип. 40) та ін. Як бачимо, спектр зацікавлення дослідників торкається актуальних питань давньої української літератури – проблем інтерпретації "Слова о полку Ігоревім", творчості знакових постатей окресленого періоду, моделювання внутрішньої парадигми художньо-стильових напрямів тощо.

Літературі XIX – початку XX століття присвячені розвідки О. Сидоренка "До проблеми виховання особистості у прозі Гоголя, Куліша, Панаса Мирного" (вип. 1); О. Астаф'єва "Поезія Пантелеймона Куліша: від архаїки до міфо-історичної топіки" (вип. 15); Г. Самойленка "Спадщина Пантелеймона Куліша в оцінці Бориса Грінченка" (вип. 15), "Тарас Шевченко і Ніжинська вища школа" (вип. 37), "Ніжинський період життя і творчості П. Морачевського" (вип. 84), "Садиба Білозерських-Кулішів на хуторі Мотронівка як гніздо культури" (вип. 96); Т. Михальчук "Принципи та способи інтерпретації гоголівської символіки в інсценізаціях М. П. Старицького" (вип. 16); Л. Розанової "Євген Гребінка як фундатор української та російської літератур" (вип. 31); Д. Шинкаренко "Жінка у візях чоловіка (гендерна інтерпретація оповідання М. Коцюбинського "Сон")" (вип. 39); О. Моціяки "Європейський характер романтичної суб'єктивності Михайла Петренка" (вип. 43), "Поезія Тараса Шевченка як плач" (вип. 71), "Україномовна поезія П. Морачевського: романтична історіософська символіка" (вип. 84); В. Сарапина "Жанрово-стильові особливості "Пісні на новий 1805 год пану нашому і батьку князю Олексію Борисовичу Куракіні" Івана Котляревського" (вип. 52), "Стильовий синкретизм п'єс Івана Котляревського" (вип. 71); О. Забарного "Пантелеймон Куліш і Ніжинська вища школа" (вип. 59); С. Жили "Джерела творення образу Батурина за поемою-містерією Т. Г. Шевченка "Великий льох" (вип. 75); О. Юрчук "Олександр Афанасьєв-Чужбинський і Тарас Шевченко: реконструкція історії взаємин" (вип. 84); Н. Мохненко "Трансформація мікрообразів в архетипи у прозі Агатангела Кримського" (вип. 89); Д. Боклах "Художні моделі епічного топосу Петербурга в повісті "Музыкант" Т. Шевченка" (вип. 95); А. Колесник "Натуралістичне зображення постатей євреїв у новелі Івана Франка "На дні" як віддзеркалення соціальної дійсності Галичини XIX століття" (вип. 98); Ж. Янковської "Регіональні аспекти української прози доби романтизму" (вип. 98) та ін.

Період XIX – початку XX століття в історії вітчизняної літератури є надзвичайно щедрим на знакові постаті творців української ідентичності в умовах неповноти соціальної стратифікації. Відтак, сучасні дослідники неодноразово скеровують свої погляди сьогодні на ті непрості часи і намагаються досягнути феноменальності Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Володимира Винниченка та ін.

Література XX століття на сторінках часопису презентована публікаціями таких авторів, як О. Ковальчук "Роман Є. Гуцала "Позичений чоловік" у контексті стильового розвитку української

прози 70-х років" (вип. 1); В. Крутиус "Таїсія Шаповаленко: початок творчого шляху" (вип. 1); Г. Самойленко "Перші кроки і злети поетичної творчості Євгена Гуцала" (вип. 14), "Життя, окрилене піснями (поетична творчість Олекси Ющенка)" (вип. 18); Я. Цимбал "Гогольянство" у прозі Майка Йогансена" (вип. 16); В. Хімчак "Довженко-митець (за сторінками спогадів сучасників)" (вип. 27); О. Забарний "Пізня сповідь (літературний портрет Василя Охріменка)" (вип. 34); Л. Клікун "Творчість Ліни Костенко в межах сучасного літературознавчого дискурсу" (вип. 39); А. Дяченко "Етика і поетика Ігоря Качуровського" (вип. 39); Л. Бублейник "Вираження суб'єктивної позиції автора в художньому мовленні (на матеріалі прози Г. Косинки)" (вип. 40); Л. Бабенко "Витоки опозиційних настроїв Василя Стуса" (вип. 71); Т. Цепкало "Міфо-фольклорна своєрідність архетипного образу місяця в поезії А. Малишка та В. Симоненка" (вип. 77) та ін.

Це далеко не повний перелік позицій щодо інтерпретації літературних явищ цього періоду, адже потужний інтерес до ХХ століття зумовив й інші форми наукової діяльності, про які скажемо нижче.

Сучасна українська література. Цей період передбачає "живу" реакцію дослідника на "чисті" тексти, тобто такі, навколо яких лише формується літературно-критичний дискурс. Тому часто "входження" у цей процес супроводжується супутніми формами діяльності – власне творчими, рейтинговими, проєктними тощо. Дописувачі "Літератури та культури Полісся" так само демонструють свою "включеність" у ці процеси.

Цей період може бути репрезентований розвідками таких дослідників, як Ф. Штейнбук "Антропологічний аспект тілесного міметизму в текстових стратегіях сучасної літератури" (вип. 34); В. Хархун "The Aesthetic and Ideological Strategies of "New" Ukrainian Literature" (вип. 75) та ін.

Значну кількість публікацій щодо осмислення знакових текстів сучасної української літератури здійснює *К. Ісаєнко*. З-поміж таких, зокрема, варто назвати "Роман "Чотири пори життя" М. Матіос як варіант колажного тексту" (вип. 71), де дослідниця аналізує твір з точки зору експерименту як на рівні жанру, так і на рівні авторської презентації якісно нової наративної структури тексту. Стаття "Гра з читачем" як вибір наративної стратегії (на матеріалі роману Л. Костенко "Записки українського самашедшого")" (вип. 78) є фаховою інтерпретацією першого і поки єдиного прозового роману Ліни Костенко, який став доволі резонансним явищем сучасного літературного життя. А розвідка Катерини Петрівни "Сіра зона" як варіація

життя війни-без-війни (на матеріалі роману А. Куркова "Сірі бджоли" (вип. 95) постала як результат глибокого занурення у текст А. Куркова у процесі здійснення україномовного перекладу його роману [6]. Показово, що ця книга Андрія Куркова з подання Харківського літературного музею була висунута на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка, а також увійшла до короткого списку у номінації "Книга року ВВС – 2018", конкуруючи із книгами Юрія Андруховича "Коханці Юстиції" (здобула перемогу у номінації), Макса Кідрука "Де немає бога", Олега Коцарева "Люди в гніздах" та Ірини Агапєєвої "Троянди за колючкою. Сповідь про жіночу тюрму".

Важливо, що цілий корпус публікацій презентує *компаративний аспект* дослідження, "піднімаючись" над хронологічною класифікацією і порівнюючи явища. Основні вектори зацікавлень авторів збірника відображені у статтях таких дописувачів, як Т. Чорторизька "Гоголівські художні образи і стилістичні прийоми у творчості Т. Г. Шевченка" (вип. 12); Є. Нахлік "М. Гоголь і П. Куліш як світоглядно-психологічні типи (порівняльний аналіз)" (вип. 12); О. Острянюк "Трансцендентні основи буття в поезіях Емми Андієвської та Емілі Дікінсон" (вип. 38); О. Будугай "Діалог у часі й просторі героїв твору М. Гоголя "Тарас Бульба" та В. Шкляра "Елементал": аксіологічний та історіософський аспекти" (вип. 53); Л. Копейцева "Суголосні мотиви творчості М. Гоголя та І. Нечуя-Левицького" (вип. 53); Є. Прохоренко "Микола Гоголь і Тарас Шевченко в українських порівняльних студіях 20–30-х рр. ХХ ст." (вип. 75); Ю. Шакура "Транзит одного сюжету в п'єсах Т. Шевченка "Назар Стодоля" та Я. Кухаренка "Чорноморський побит" в інтерпретації В. Резанова" (вип. 75) та ін.

Окремо варто зазначити, що редакційна колегія та укладач збірника пропонували додаткові стимули для дописувачів, формуючи *тематичні видання*. У контексті наукової інтерпретації творів української літератури заслуговують на окрему увагу *випуск 9* "Творча спадщина письменників Полісся (М. Гоголя, Є. Гребінки, Л. Глібова, П. Куліша, П. Тичини та ін.) та особливості мови їх творів", *випуск 10* "Творчість М. Коцюбинського та громадсько-культурний і літературний процес у Чернігові кінця ХІХ – початку ХХ ст.", *випуск 15* "Спадщина П. Куліша в сучасних дослідженнях", *випуск 26* "Із літературної спадщини Ю. О. Збанацького (до 90-річчя від дня народження письменника)", *випуск 47* "Віктор Забіла – поет-романтик (до 200-ліття від дня народження)", *випуск 59* "Спадщина П. Куліша і її роль у розвитку української мови, літератури та куль-

тури", випуск 68 "Спадщина Євгена Гребінки у соціокультурному контексті (до 200-ліття від дня народження письменника)" та ін.

Резонанс цих тематичних проєктів надзвичайно вагомий, адже у результаті маємо ґрунтовні публікації як власне літературознавчого, так і мовознавчого спрямування, націлені на висвітлення актуальних питань інтерпретації того чи іншого письменника. Зокрема, названий випуск 10 уміщує такі літературознавчі розвідки: "Театралізація як спосіб гармонізації стосунків між героями в образку М. Коцюбинського "Поєдинок" (О. Ковальчук); "Гуманістично-екзистенціальні мотиви в творчості М. М. Коцюбинського" (Т. Андрійчук); "До поетики "Intermezzo" (П. Сердюк); "Образи жінок у творах М. Коцюбинського" (П. Дробот).

Вагомий внесок у кулішезнавство здійснили публікації тематичних випусків 15 та 59. З-поміж авторів варто відзначити тих дослідників, які вже є знаними кулішезнавцями. Насамперед ідеться про О. Федорука, члена Редакційної колегії і відповідального секретаря Повного зібрання творів Куліша, автора численних праць про Пантелеймона Куліша. Також варто назвати Є. Нахліка, чий інтерес скерований не лише на постать П. Куліша, проте його монографії, присвячені творчості цього письменника, викликали значний резонанс з-поміж читачів.

Окреме слово хочеться мовити про такий тематичний напрям публікацій, як презентація досягнень учасників *літературної студії*. Її керівники періодично здійснювали такі публікації, апелюючи як до сучасного стану студії, так і торкаючись історичної ретроспективи. Так, уже випуск 1 містив публікацію П. Сердюка "Поезією зачаровані (з життя літстудії інституту)", а у випуску 31 О. Забарний публікує статтю "Національно-патріотичні мотиви поезії літстудійців Гоголівського вузу кінця 60-х – початку 70-х років ХХ століття". Варто зазначити, що Олександр Вадимович і сьогодні є керівником літстудії.

Рубрика "*Рецензії*". У науковому світі вагомість нової ідеї, нового актуального погляду важко переоцінити. За принципом синтезу фахових оглядів побутують навіть окремі теоретичні видання, де саме рецензії є їхнім інформаційним "ядром". Відтак, у збірнику "Література та культура Полісся" ця рубрика також є надзвичайно важливою інформативною ланкою, адже тут міститься підбірка фахових оцінок актуальних сьогодні літературознавчих праць. Саме тут зустрічаються "горизонти очікування" реципієнта та дослідника, оприявнюється авторська інтенція та рівень аналітичного осмислення. У контексті нашого об'єкта дослідження на особливу увагу заслуговують, скажімо, рецензії проф. Г. Самойленка "Світ як "голос при-

сутності" (поезія і проза М. Хвильового)" (вип. 91) та "Шевченкове слово у новому прочитанні" (вип. 95) на монографії проф. О. Ковальчука. Це не випадковий інтерес, оскільки у 2013 році з-під пера Григорія Васильовича також вийшла книга про Т. Шевченка, зокрема його творчі зв'язки із нашим вишем "Тарас Шевченко і Ніжинська вища школа" [9]. Книга ж Олександра Герасимовича "Поезія Т. Шевченка (колективна травма як проблема українського буття)" скерована на інший напрям дослідження – віднайдення глибинних мотивів Шевченкової творчості, трансльованих на проблеми українського буття. Головною тут постає саме проблема колективної травми, яка, за словами рецензента, "набуває гостросучасного звучання".

Рубрика "Архівні матеріали і знахідки". Надзвичайно цінними є окремі знахідки і спостереження, уміщені у цій рубриці. Вона сформувалася на перетині інтересів усіх складових часопису, які є об'єктами досліджень – літератури, культури, мови та історії. У контексті літературної площини тут небезпідставно першість віддана епістолярію та неопублікованим художнім творам. З-поміж дописувачів на окрему увагу заслуговують публікації співробітниці Чернігівського літературно-меморіального музею М. Коцюбинського. Л. Зеленської "Із епістолярної спадщини І. М. Коцюбинської" (вип. 13), "Листи Сергія Єфремова до Михайла Коцюбинського" (вип. 14), "Микола Лисенко і Чернігівщина. Листи М. Лисенка до Коцюбинського" (вип. 19) та ін.

Неопубліковані художні твори письменників, які вперше "зустрічаються" із читачем, претендують на окрему заслугу збірника. Скажімо, такою є історія однієї повісті Якова де Бальмена, опублікованої у випуску 60. Передуює тексту повісті стаття Л. Сиротенко "До публікації повісті Якова Петровича де Бальмена", яка попереджає рецепцію самого тексту, окреслюючи життєвий і творчий профіль митця, розкриваючи ті особисті мотиви, що згодом отримали художню інтерпретацію.

Цінною є ця рубрика у структурі тематичних збірників, адже це гарна нагода актуалізувати сучасні письменнику відгуки, рецензії чи спогади про нього. Максимально наповненою виявилася ця частина у збірнику, присвяченому творчості поета-романтика Віктора Забіли (вип. 47). Тут на особливу увагу заслуговує розвідка Г. Самойленка "Архівні джерела та стародруки про творчу спадщину В. Забіли" та публікації матеріалів про письменника П. Куліша ("Віктор Забіла (некролог)", М. Петрова ("В. Н. Забела"), М. Комарова "К биографии В. Н. Забелы", "Неизданное стихотворение В. Н. Забелы"), Б. Грін-

ченка ("Споминки про Віктора Михайловича Забілу (до 25-річчя з дня смерті). 1895 р."), Є. Кирилюка ("Невідома збірка творів Віктора Забіли") та ін.

Окрім продуманої внутрішньої структури, широти охоплення матеріалу, презентативності дослідників, збірник "Література та культура Полісся" є вагомим "топосом" апробації свого наукового потенціалу на різних рівнях "стартової" позиції дослідника. Оглянемо кілька таких рівнів.

Апробація монографічних досліджень. "Народженню" монографії зазвичай передують окремі публікації, які афішують спектр зацікавлення і фокус бачення обраної проблеми дослідником. Для таких публікацій надзвичайно важливим є місце видання, адже важливо не лише поінформувати читача, а й викликати інтерес у межах інтелектуального середовища, дати поштовх для роздумів у потрібному напрямку, сформувати "горизонт очікування" для рецепції чергових розвідок. У такому ракурсі варто сприймати, скажімо, численні публікації професора О. Ковальчука "Роман В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля" (проблеми ідентифікації героя)" (вип. 44); "Життєва філософія Кирпатого Мефістофеля (роман В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля)" (вип. 52); "Сім'я в "системі надлюдського" (за матеріалами роману В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля)" (вип. 56); "Жіночий світ як театр (на матеріалі роману В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля)" (вип. 62); "Танатологічне як засіб формування простору ідеального буття (на матеріалі роману В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля)" (вип. 63), які афішували вихід його монографії "Роман В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля" ("вища людина" у структурі буття)" [3]. Окремо варто зауважити, що потужним імпульсом повороту дослідника до творчості цього письменника стало, безперечно, заснування на кафедрі української літератури в 2001 році Винниченкознавчої наукової лабораторії, яка функціонує і сьогодні. Метою її діяльності визначено "комплексне наукове вивчення спадщини Володимира Винниченка з орієнтацією на проблеми методології, поетики, жанру, активне пропагування наукових здобутків винниченкознавців, сприяння координації їхньої науково-дослідної роботи, організація наукових зв'язків із провідними кафедрами історії української літератури вищих навчальних закладів України та українського зарубіжжя". Така мета зумовлювала високий рівень вимог і до наукової продукції, що їх наразі і демонструє згадана монографія О. Ковальчука, адже свого часу вона поповнила перелік лідерів літа "Книжки року – 2012", гідно конкуруючи із

дослідженням Н. Кондратенка "Синтаксис модерністського і пост-модерністського дискурсу", "Модернізм після Постмодерну" (серія "Теоретичні REвізії") та подібними. Монографії викладачів кафедри В. Хархун [10] та Н. Михальчук [8] також варто розглядати у контексті функціонування винниченкознавчої лабораторії.

Наступна монографія О. Ковальчука "Візуальне у творчості М. Коцюбинського" [2] також була апробована на сторінках часопису "Література та культура Полісся". Зокрема, варто назвати статті "Уява як засіб візуалізації світу (на матеріалі ранньої прози М. Коцюбинського)" (вип. 71); "Візуальні ілюзії як засіб формування образу принца (на матеріалі творів М. Коцюбинського "В путях шайтана", "На камені", "Лялечка")" (вип. 72); "Візуальне у конфлікті ролей (етюд М. Коцюбинського "Цвіт яблуні" (вип. 74); "Візуальне як засіб переформатування природного у соціальне (на матеріалі творів М. Коцюбинського)" (вип. 75); "Візуальне у процесах трансформації особистості ("Сміх", "Невідомий", "Persona grata", "В дорозі")" (вип. 78). Ці публікації торували шлях до нового осмислення реципієнтом творчості Михайла Коцюбинського – крізь призму візуального. Сьогодні ми можемо констатувати етап первинного формування списку аналогічних наукових студій у вітчизняному літературознавстві. Знаковою подією стало вручення Олександрю Герасимовичу у 2016 році Чернігівської обласної літературно-мистецької премії імені Михайла Коцюбинського у музеї-садибі митця.

Продовженням цієї гарної тенденції "довірення" збірнику своїх публікацій перед виданням книги стала і стаття О. Ковальчука "Голоси трубадурів революції та голоси "вчорашніх" у прозі М. Хвильового" (вип. 89). Сьогодні ми вже можемо усвідомлено оцінити її потенціал у контексті виданої монографії "Світ як "голос присутності" (поезія та проза Миколи Хвильового)" [4].

Публікації за темою дисертаційного дослідження. Дисертаційні роботи, як кандидатські, так і докторські, передбачають активну апробацію своїх наукових досягнень. Якщо це публікація, то вона завжди передає специфічний "тонус" закоріненості у тему, інтелектуальної концентрації на об'єкті дослідження. Такі публікації є взаємовигідними для обох сторін – видання і дописувача. Оглянемо кілька таких позицій у контексті збірника "Література і культура Полісся".

Знана сьогодні дослідниця, доктор філологічних наук *О. Козут* здійснила кілька публікацій у збірнику, працюючи над осмисленням тенденцій сучасної української драматургії. Цьому питанню були присвячені її кандидатська, докторська робота та монографія "Архе-

типні сюжети та образи в сучасній українській драматургії (1997–2007 рр.)" [5]. Публікації Оксани Володимирівни у збірнику відображають окремі положення цих досліджень: "Містична структуруюча гра праслов'янських кодів у сюжетних архетипах сучасної української драматургії" (вип. 44), "Poetics of modeling realism in modern Ukrainian drama plots" (вип. 75),

Науковиця *В. Хархун*, доктор філологічних наук, професор, також неодноразово обирала збірник для своїх публікацій за темою докторської дисертації "Соцреалізм в українській літературі: ґенеза, розвиток, модифікації". Наразі йдеться про статті "Загибель ескадри" О. Корнійчука крізь призму тоталітарної естетики" (вип. 41), "Міфічний світ тоталітаризму (збірки М. Рильського 30-х років)" (вип. 46), "Регулювальний канон": ідеологічні та естетичні практики марксо-ленінської критики" (вип. 52), "Роман А. Головка "Бур'ян" у контексті російського пресоцреалістичного канону" (вип. 55). Окремо варто відзначити, що монографія Валентини Петрівни "Соцреалізм в українській літературі: ґенеза, розвиток, модифікації" [11] стала лауреатом Премії "Книжка року–2010".

Публікації *Н. Михальчук* "Метафізична чуттєвість як основа "філософії споглядання" (за оповіданням В. Винниченка "Контрасти")" (вип. 31), "Естетизоване життя як провокація: музичний проект буття проти принципу реальності ("Раб краси" В. Винниченка)" (вип. 46), "Ідеосвіт Володимира Винниченка в контексті метафізичного пошуку" (вип. 71) так само апелюють до теми її кандидатської дисертації ("Мала проза Володимира Винниченка: від метафізичного до естетичного") та монографічного дослідження [8], присвячених з'ясуванню філософсько-естетичного підґрунтя кризи метафізичного дискурсу у творчості письменника, способів трансформації кодів традиційної християнської культури та переорієнтації її на естетичні цінності.

На сторінках збірника були апробовані також основні положення дисертації *К. Ісаєнко* "Микола Гоголь і Пантелеймон Куліш: проблема типології художньої свідомості", виконаної на кафедрі історії культури та світової літератури під керівництвом доктора філологічних наук, професора *Михеда Павла Володимировича*. Згодом була видана монографія *К. Ісаєнко* "Микола Гоголь і Пантелеймон Куліш: два українські світи (типологія художньої свідомості)" [1]. Відтак, цілий корпус статей дослідниці був пов'язаний із осмисленням цієї теми: "Античний міф у творчих пошуках раннього П. Куліша" (вип. 15), "Вибрані місця із листування з друзями" М. Гоголя з погляду П. Куліша ("Записки о жизни Н. В. Гоголя")"

(вип. 18), "Модель біографії М. Гоголя П. Кулішем (до проблеми інтерпретації біографії письменника)" (вип. 23), "Проблема ейдологічної "присутності" М. Гоголя у творчості П. Куліша" (вип. 30), "Біографічно-видавничий доробок П. Куліша у рецепції російської критики (на матеріалі відгуків та рецензій XIX–XX ст.)" (вип. 32), "Ейдос М. Гоголя як пошук нарративної стратегії П. Куліша" (вип. 41), "До питання про особливості інтерпретації історії в творчості М. Гоголя і П. Куліша" (вип. 56).

О. Капленко також публікує ряд статей за темою дисертації "Наративні структури української авангардної прози 20-х рр. XX ст." (2005), виконаної у відділі української літератури XX століття Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка під керівництвом доктора філологічних наук Соловей (Гончарик) Елеонори Степанівни. 3-поміж них: "Роль національного компоненту у романі нової конструкції "Арсенал сил" Гео Коляди" (вип. 27), "Роман "Голяндія" Дмитра Бузька: метанаративний дискурс" (вип. 34), "Автобіографічність у творах М. Йогансена як результат суб'єкт-об'єктного статусу автора" (вип. 39), "Авангардний наратив: оголення деструктивних практик" (вип. 56), "Кодування наративного контракту у романі Майка Йогансена "Подорож ученого доктора Леонардо..." (вип. 70).

Публікація у збірнику *Л. Крикун* "Сонячна машина" В. Винниченка: стратегії досягнення досконалості як норми буття" (вип. 46) стала першою апробацією її дисертаційної роботи "Естетичні стратегії у полі ідеологізованого дискурсу (романістика В. Винниченка 1920–1951 років)" (2014). Робота була виконана на кафедрі української літератури НДУ імені Миколи Гоголя під керівництвом доктора філологічних наук, професора Сиваченко Галини Миколаївни, яка радо підтримує молодих науковців кафедри, оскільки у своїх відгуках констатує утвердження "ніжинської школи" в українському винниченкознавстві.

О. Костенко у контексті свого дисертаційного дослідження "Художньо-психологічні доміанти малої прози В. Винниченка" (2015) презентує такі статті на сторінках часопису "Література та культура Полісся": "Проблема щастя у ранній прозі В. Винниченка (аналіз одного оповідання)" (вип. 34), "Дим" В. Винниченка: специфіка художнього психологізму різдвяної казки" (вип. 42). Власне, ці розвідки проблематизують окремі аспекти системно-типологічного дослідження художнього психологізму малої прози Володимира Винниченка у співвідношенні таких естетичних категорій, як картина світу, доміанта, тип психологізму. Дисертаційна робота була виконана на кафедрі

української літератури НДУ імені Миколи Гоголя. Наукове керівництво здійснювала доктор філологічних наук Шумило Наталія Микитівна.

Публікації у збірнику *О. Матвєєвої* "Ідея "національного визволення" в "Щоденнику" Володимира Винниченка" (вип. 62), "Соціальна художньо-онтологічна модель в "Щоденнику" В. Винниченка: від концепції "всебічного визволення" до ідеї "світового громадянства" (вип. 64), "Художня концепція українського державотворення в "Щоденнику" В. Винниченка: від ідеї "всебічного визволення" в соціалістичній проекції до конкордистського проекту національного буття" (вип. 84) презентують базові положення її кандидатської дисертації "Щоденник" (1911–1951) Володимира Винниченка: художньо-онтологічні моделі" (2014). Невдовзі це дослідження отримало своє логічне продовження у форматі монографії [7], а сама дослідниця провадить науковий поступ вже у статусі наукового співробітника Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка.

На кафедрі української літератури під керівництвом доктора філологічних наук, професора Хархун Валентини Петрівни була виконана робота на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук *М. Довіної* "Образ "Великого Жовтня" в українській радянській літературі: хронологія, типологія, семіотика" (2017). Тут уперше було здійснено дослідження хронологічного, типологічного та семіотичного аспектів функціонування образу "Великого Жовтня" в українській радянській літературі 1917–1980-х рр. Стаття *М. Довіної* у збірнику "Література та культура Полісся" під назвою "Теорія міфу в сучасній гуманітаристиці" (вип. 72) стала дебютною апробацією результатів дослідження, здійсненою у фахових виданнях.

І. Стребкова, яка була аспіранткою при кафедрі російської і зарубіжної літератури та історії культури НДУ імені Миколи Гоголя, під керівництвом доктора філологічних наук, професора Михеда Павла Володимировича виконала цікаве дисертаційне дослідження "Проблеми порівняльного аналізу стилю Тодося Осьмачки і Миколи Гоголя: типологічний і індивідуальний вимір" (2016). Логіка дослідження тут спрямована на виявлення спільного народного ґрунту. Фокусування на генетичній спорідненості засвідчило, що зв'язок між творчістю *М. Гоголя* й *Т. Осьмачки* оприявнюється через національну ідентичність письменників, схожість психотипів та національно маркований стиль письма. Етапні формулювання таких висновків, здійснені дослідницею у наукових статтях, переважно були зафіксовані на сторінках часопису "Література та культура Полісся". Дебютна публікація *І. Стребкової* "Старший боярин" Тодося Осьмачки як казка" (вип. 74) та наступні "Казкові мотиви у "Ночі перед Різдрвом"

Миколи Гоголя" (вип. 75), "Оніричне в художньому світі Миколи Гоголя і Тодося Осьмачки" (вип. 77) яскраво ілюструють цю тенденцію.

Апробація магістерської роботи. Сьогодні усі магістранти повинні мати апробацію положень свого дослідження. Проте доволі рідкісними є випадки публікації студентів у збірниках рівня "Літератури та культури Полісся". Саме тому такими цінними є публікації, подібні до статті І. Дорош "Моделі катастрофічного світосприймання у творчості письменників-дев'ядесятників" (вип. 84). У своїй магістерській роботі "Концепт катастрофізму у творчості Сергія Жадана" (2018) дослідниця задіяла парадигму модифікації поняття катастрофізму, зокрема, йдеться про такі моделі, як історіософська, антропологічна, технократична. Власне, про ці базові моделі і мовиться у названій статті юної науковиці.

Публікації за змістом лекційних курсів. "Зрощення" викладача зі своєю дисципліною викладання відбувається як у свідомості самого лектора, так доволі часто і у свідомості студентів. І це не випадковість, а стан існування. Тривале закорінення у змістовне наповнення лекційного курсу неодмінно демонструє еволюцію на рівні базового принципу структурування інформації – від етапу систематизованого відтворення інформації до етапу авторського моделювання внутрішньої логіки дисципліни. Відтак, починають з'являтися публікації, які фіксують цей перехід. З-поміж таких розвідок на сторінках "Літератури і культури Полісся" можемо назвати, наприклад, статті О. Ковальчука "Мемуари як спосіб самопізнання (особливості формування духовного світу героя у повісті О. Довженка "Зачарована Десна" (вип. 2); В. Хархун "Міфологізм у поетичному мисленні шістдесятництва (за віршем Ліни Костенко "Климена")" (вип. 71); О. Моціяки "Жанрові особливості притчі у романі П. Куліша "Чорна рада"" (вип. 15) та "Кордоцентризм україномовної творчості Олекси Стороженка" (вип. 35); О. Капленко "Екзистенційна парадигма у "тюремному циклі" оповідань Івана Франка" (вип. 75), "Екзистенційні мотиви в поезії Ірини Шувалової" (вип. 95), "Роман "Хронос" Тараса Антиповича: особливості рецепції" (вип. 84), "До питання типології жіночих образів у прозі Марії Матіос" (вип. 98), "Типологія дитячих персонажів в оповіданнях Івана Франка" (вип. 77) та ін.

Такими є базові критерії ознайомлення із змістовним наповненням збірника, огляд якого напередодні ювілейного сотого видання формує предметне уявлення про науковий імідж, функціональний спектр та потужний потенціал часопису "Література та культура Полісся".

Література

1. Ісаєнко К. Микола Гоголь і Пантелеймон Куліш: два українські світи (типологія художньої свідомості): монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 262 с.
2. Ковальчук О. Візуальне у творчості М. Коцюбинського: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 232 с.
3. Ковальчук О. Роман В. Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля" ("вища людина" у структурі буття): монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 161 с.
4. Ковальчук О. Світ як "голос присутності" (поезія та проза Миколи Хвильового): монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 146 с.
5. Когут О. Архетипні сюжети та образи в сучасній українській драматургії (1997–2007 рр.): монографія. Рівне: НУВГП, 2010. 440 с.
6. Курков А. Сірі бджоли / пер. з рос. К. Ісаєнко. Київ: Фоліо, 2018. 304 с.
7. Матвєєва О. "Щоденник" (1911–1951) В. Винниченка: художньо-онтологічні моделі: монографія. Київ: Наукова думка, 2016. 223 с.
8. Михальчук Н. Мала проза Володимира Винниченка: метафізичні та естетичні інтенції: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 127 с.
9. Самойленко Г. Тарас Шевченко і Ніжинська вища школа: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 156 с.
10. Хархун В. Роман Володимира Винниченка "Записки Кирпатого Мефістофеля": генерика, семіосфера, імагологія: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 197 с.
11. Хархун В. Соцреалістичний канон в українській літературі: генеза, розвиток, модифікації. Ніжин: ТОВ "Гідромакс", 2009. 508 с.

References

1. Isaienko, K. (2015). *Mykola Hohol i Panteleimon Kulish: dva ukrainski svity (typolohiia khudozhnoi svidomosti)* [Mykola Gogol and Panteleimon Kulish: Two Ukrainian worlds (Typology of Artistic Consciousness)]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
2. Kovalchuk, O. (2015). *Vizualne u tvorchoosti M. Kotsiubynskoho* [Visual in the Works by M. Kotsyubynsky]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
3. Kovalchuk, O. (2011). *Roman V. Vynnychenka "Zapysky Kyrpatoho Mefistofelia" ("vyscha liudyna" u strukturi buttia)* [Volodymyr Vynnychenko's Novel "Notes of The Snub-Nosed Mephistopheles" (the "higher man" in the structure of life)]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
4. Kovalchuk, O. (2018). *Svit yak "holos prysutnosti" (poeziia ta proza Mykoly Khvylovoho)* [The World as a "Voice of Presence" (Poetry and Prose by Mykola Khvylovy)]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
5. Kohut, O. (2010). *Arkhetypni siuzhety ta obrazy v suchasni ukrainskii dramaturhii (1997–2007)* [Archetypal Plots and Images in Contemporary Ukrainian Drama (1997–2007)]. Rivne: NUVHP [in Ukrainian].
6. Kurkov, A. (2018). *Siri bdzholy* [Grey Bees]. (K. Isaienko, Trans.). Kyiv: Folio [in Ukrainian].

7. Matvieieva, O. (2016). "Shchodennyk" (1911–1951) V. Vynnychenka: *khudozhno-ontolohichni modeli* [V. Vynnychenko's "Diary" (1911–1951): Artistic Ontological Models]. Kyiv: "Naukova dumka" [in Ukrainian].

8. Mykhalchuk, N. (2007). *Mala proza Volodymyra Vynnychenka: metafizychni ta estetychni intentsii* [Short Stories by Volodymyr Vynnychenko: Peculiarities of Psychological Motivation]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].

9. Samoilenko, H. (2013). *Taras Shevchenko i Nizhynska vyshcha shkola* [Taras Shevchenko and Nizhyn Higher School]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].

10. Kharkhun, V. (2011). *Roman Volodymyra Vynnychenka "Zapysky Kyrpatoho Mefistofelia": heneryka, semiosfera, imaholohiia* [Volodymyr Vynnychenko's Novel "Notes of The Snub-Nosed Mephistopheles": Generics, Semiosphere, Imagology]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].

11. Kharkhun, V. (2009). *Sotsrealistychnyi kanon v ukrainskii literaturi: heneza, rozvytok, modyfikatsii* [Socialist Realist Canon in Ukrainian Literature: Genesis, Evolution, Modifications]. Nizhyn: TOV "Hidromaks" [in Ukrainian].

O. M. Kaplenko

Associate Professor of Ukrainian Literature, Methods of Teaching and Journalism
Department, Nizhyn Mykola Gogol State University

Ukrainian Literature on the Pages of "Literature and Culture of Polissya" Periodical

The article offers a complex analysis of literary studies which take an interest in Ukrainian literature. This type of discourse traditionally coexists with linguistic, historiographic and cultural ones on the pages of the anniversary issue of the periodical.

The study of publications over the thirty-year existence of the periodical makes it possible to define those internal classification criteria that are aimed at the most systematized interpretation of the object of study. Therefore, the article provides, first of all, a chronological approach, demonstrating the coverage of all periods of Ukrainian literature – from the ancient period to the contemporary literary process. A wide range of analytical interests are combined using the latest methodologies for the analysis of literary works.

Special attention is paid to the issue of stimulating authors by forming thematic collections of research papers, that is a worthy way to draw attention to a particular writer in the context of the anniversary date.

It is found that a significant part of scientific researches is devoted to comparative studies, the purpose of which is to identify interliterary connections based on comparing works and phenomena of national literatures of the same or different historical periods.

A successful functioning of the periodical is due to the possibility of testing one's own potential in the context of various scientific or educational and methodological projects. These are studies that advertise monographs, articles related to the topics of graduate or Master's works and dissertations as well as the researches conducted to deepen the understanding of the discipline taught by the author.

The heading "Reviews" is also momentous as it contains a selection of professional assessments of works of current interest. It is here that the recipient and the researcher's

"horizons of expectations" meet, and the author's intention and analytical comprehension level are revealed.

To conclude, all these aspects form the scientific image and the powerful potential of the collection of research papers "Literature and Culture of Polissya".

Key words: "Literature and Culture of Polissya", collection of research papers, Ukrainian literature, literary discourse.